

WAGNERIANA CATALANA Nº 6 ANY 1997

TEMA 10: ALTRES TEMES

TÍTOL: **PARLEM DE JAUME PAHISSA**

AUTOR: *Associació Wagneriana*

... "La música de Wagner deu ésser considerada com la que ocupa el lloc més eminent de totes les obres musicals nascudes des de les primeres llums de l'esperit de l'home, al jorn d'avui..."

Jaume Pahissa

*Semanari "El teatre Català"
Barcelona, 24 maig 1913*

Comencem l'entrevista revisant una carpeta que la filla d'en Jaume Pahissa, Maria Eulàlia, ens mostra, on hi ha dibuixos al carbó i llapis del seu avi en Jaume Pahissa i Laporta, famós pintor i dibuixant que Ramon Casas immortalitzà, en un dels retrats d'homes il·lustres contemporanis seus.

M.E: L'avi va ser una persona molt prolífica artísticament parlant. Vivia de pintar i vendre els seus quadres. Segons sembla, els venia molt barats, raó per la qual el pare s'enfadava. Tenia un marxant que l'explotava fins el punt que un dia el pare el va fer escales avall! Però l'avi tenia molta facilitat per pintar i sempre deia que ja en faria més de dibuixos.

A.W: A més de les il·lustracions del Quixot, que són les més conegudes i per les quals se l'anomena el Gustave Doré català, també es va fer popular per les seves pintures que reproduïx l'Enciclopèdia Espasa, "El roble secular" i "El boyero", d'un estil romàntic ben diferent del d'en Doré.

M.E: El meu avi era un paisatgista molt ben valorat aquí en el seu moment.

A.W: I on paren actualment els quadres del seu avi?

M.E: Al Museu de Montjuïc n'hi havia alguns, però ara mateix no sé ben bé on deuen parar. I al museu d'Art Modern del Parc de la Ciutadella hi ha un bust del meu pare.

A.W: Com va ser la seva marxa de Barcelona cap a Buenos Aires l'any 1937?

M.E: El meu pare era un manifest republicà. Vam haver de marxar, perquè existia el perill que ens passés alguna cosa. Com que el papà tenia uns familiars a l'Argentina, va decidir anar cap allà. Una cosina del meu pare va gestionar que en arribar pogués donar alguns concerts. I vam sortir els meus pares, els meus germans de 3 i 6 anys i jo mateixa que aleshores tenia 15 mesos. Ja us podeu imaginar en quines condicions! Vam anar primer a França i des d'allà a Gènova per agafar un vaixell italià, que després va ser bombardejat. Van marxar pensant que seria només per uns mesos. Però el temps va anar passant. Vam començar a anar a l'escola, va esclatar la segona guerra mundial, ens vam anar assentant allà i el franquisme aquí... Fins l'any 1949 que la meva mare va decidir tornar per veure la seva família. La seva mare, aleshores estava molt greu. La meva àvia tenia la mateixa edat que el meu pare. Els meus pares es portaven 22 anys de diferència. Quan retornà cap a Amèrica va emportar-se tot el que havia deixat a casa: el piano del pare que encara conservem (havia estat construït expressament per a ell i deien que tenia la tècnica com d'un piano de cua), el quadres del meu avi, els mobles...

A.W: I el seu pare va estar tant de temps sense piano?

M.E: Quan vam arribar a Buenos Aires no teníem gairebé res. Primer vam viure a casa dels nostres parents, després en un hotel i finalment vam llogar un pis, i els pares el van anar posant, de mica en mica, amb moltes dificultats. El seu piano no el va tenir fins l'any 1949. Al principi, per tocar i compondre anava al Centre Català de Buenos Aires. El poeta argentí German Berdiales era amic nostre, ens estimava moltíssim, ens feia com de benefactor, i nosaltres, quan teníem problemes acudíem a ell. Ell va ser qui, poc després d'arribar a l'Argentina, cap a l'any 1938, va donar al meu pare un piano vertical, que pertanyia, segons ell va dir, a un parent seu.

A.W: Existeix un "Diccionario de la Música Ilustrado" recopilat per Pahissa, del que se'n van fer dues edicions. La primera, molt completa, contenia dades sobre músics catalans poc coneguts. Posteriorment, ja després de la guerra se'n va fer una segona edició resumida en la que ja no apareixia el nom del seu pare. No l'he vist inclosa en cap relació d'obres del seu pare.

M.E: Ni jo mateix la conec. El pare va fer allà el text sobre música de l'Enciclopèdia de l'Editorial Jackson.

A.W: I les altres obres de text sobre teoria de la música del seu pare, són editades aquí?

M.E: A Buenos Aires s'editaren "Los grandes problemas de la música" per Editorial Ricordi americana, "Espíritu y cuerpo de la música" per Hachette de l'Argentina i "Sendas y cumbres de la música española", que és un llibret petit i no de tècnica musical. A més de la Biografia de Falla editada també per Ricordi americana, que és el més conegut.

A.W: La primera vegada que vaig sentir parlar de Jaume Pahissa va ser a l'antiga revista "El Teatre Català", en un número de l'any 1913 dedicat a Wagner. S'exposaven diverses opinions de músics sobre el compositor i Pahissa defensava que Wagner era el més gran músic romàntic que és i serà.

M.E: Si, ell era així de taxatiu. Deia sempre que Wagner havia arribat al màxim, i que es podria fer quelcom semblant, però no superar-lo.

A.W: Què creu que va intentar el seu pare amb la intertonalitat? N'estava convençut?

M.E: Crec que si. Ell va passar certament una època de recerca musical, que va desembocar en el sistema intertonal. Després de compondre la Suite Intertonal, va fer altres obres amb aquest sistema, però després el va deixar i va continuar amb el clàssic.

A.W: Quan s'estrenà l'òpera "Gala Placídia" al liceu, la crítica va dir que era una obra molt avançada, però el públic sembla que va quedar una mica decebut. En canvi, l'estrena de "La Presó de Lleida" o de "La Princesa

Margarida", al Liceu, l'any 1928, amb Concepción Callao i Carmelita Bau-Bonaplata va ser un èxit.

M.E: Si us interessa us puc deixar la recopilació de crítiques sobre el meu pare, que va començar el meu avi i que va continuar el meu oncle i després la meva mare. S'han fotocopiat els originals per cedir-los a Xosé Aviñoa, que està preparant la biografia del meu pare.

A.W: Quan està previst que aparegui aquesta biografia?

M.E: Crec que està a punt de sortir. L'edita la Biblioteca de Catalunya i inclou un catàleg exhaustiu de tota la seva obra. També s'ha signat un conveni amb la Biblioteca de Catalunya per a cedir els originals de les partitures del meu pare.

A.W: En el Centre de Documentació Musical de la Generalitat es conserven les partitures de Granados i Morera.

M.E: Sembla que aquest Centre passarà a dependre de la Biblioteca, però crec que hi ha algun problema testamentari pel mig que, de moment, ho impedeix.

A.W: Va gravar alguna obra seva a l'Argentina?

M.E: Tenia gravacions internes de la ràdio, de Radio del Estado, com es diu allà, que equival a Radio Nacional d'aquí, però gravacions comercials no en va fer.

A.W: Existeix també una ària de "La Morisca", que es va radiar en el Programa "A la manera de", de Catalunya Música, dedicat al seu pare.

M.E: I també tinc la videocasset de "Canigó" que es va representar a Figueres ara fa dos anys, organitzat per l'Ajuntament d'aquella població. L'Orquestra Simfònica Ciutat de Barcelona ha fet una gravació no comercial de la "Suite Intertonal" i la "Monodia", que són dues obres experimentals, però no les han donat en concert.

A.W: És curiós que s'hagin triat les dues obres menys tradicionals, menys clàssiques del seu pare, que potser són les que més interessin a la crítica i menys atrauen al públic. El seu pare treballava per encàrrec?

M.E: Ho havia de fer, perquè ell vivia de la música. Tenia fama de molt mandrós. Hi ha moltes caricatures i crítiques sobre ell, en les que es reflecteix aquesta característica seva. De jove seguia un horari molt estrambòtic. Es llevava a migdia, treballava una mica i sortia a la penya de La Punyalada, on romania fins a primeres hores del matí. Feia vida de bohemí. Es diu que quan va compondre "Marianela", que és de Pérez Galdós i el llibret dels germans Alvarez Quintero, no acabava mai d'escriure la música. Els Alvarez Quintero estaven neguitosos. Es va comentar que deien: "estamos muy contentos porque Pahissa ya ha escrito los entreactos!"

A.W: De tota manera, sembla que aquesta va ser una fama que li van penjar, perquè si s'analitza la seva vida, ens adonem que va compondre la seva obra musical a Barcelona en 25 anys, dels 25 al 49, i abans havia estudiat uns cursos d'arquitectura, s'inicià en els estudis musicals i va donar el seu primer concert amb obres seves als 26 anys.

M.E: A ell sempre li costava posar-se a treballar. La meua mare, que era tot un caràcter, el feia treballar. A l'Argentina va compondre algunes peces per encàrrec de la Margarida Xirgu, que es trobava a Montevideo, sobre textos de literatura clàssica espanyola. El pare va anar sovint a l'Uruguai a dirigir concerts.

A.W: Sembla com si mentre va tenir possibilitat o esperances de què li estrenessin les obres, va anar component, però en detectar desinterès, va deixar de fer-ho.

M.E: De gra, deia que ja havia fet prou. A l'època americana va fer de tot: traduir llibres, donar concerts, donar classes de composició, d'harmonia, d'orquestració, va dirigir una acadèmia de música...

A.W: Se sentia desmoralitzat al final de la seva vida?

M.E: Era un home molt reservat. No manifestava els seus sentiments, però devia tenir els seus moments baixos.

A.W: Com va reaccionar en ser nomenat membre de l'Acadèmia de San Fernando i posteriorment, de la de Sant Jordi?

M.E: Com un reconeixement oficial. És com el que passa ara. No es pot dir realment que les institucions no facin res per donar a conèixer els artistes anteriors, però sembla com si després de fer l'homenatge, el llibre commemoratiu o celebrar un acte en record d'aquella persona, es diguessin que ja han complert i tornessin a arxivar aquell personatge i la seva obra en un calaix!

A.W: S'ha de donar oportunitat a la gent jove de conèixer aquests compositors, i la millor manera és donar publicitat a la seva música, organitzar concerts, gravar discs, editar partitures. Una bona ocasió per donar a conèixer Pahissa seria reinaugurar el Liceu amb la reposició de "La Princesa Margarida", per exemple.

M.E: S'ha de tenir en compte que una òpera és un espectacle molt car. Gravar discs és més econòmic i també dóna popularitat a l'autor. Quan es va celebrar el Congrés de la Llengua Catalana, Montserrat Caballé va donar al Palau un concert retrospectiu dels músics catalans, des dels primers autors fins els més moderns, i existeix el disc amb algunes cançons del pare com "Per un bes", "El bastó", "El mocador". També els germans Cabero, amb una insistència extraordinària, han aconseguit gravar un Compact amb 10 cançons del pare, fins ara desconegudes.

A.W: Sembla que comença a haver-hi una tímida reacció envers la difusió de la música catalana i que existeix un públic interessat per descobrir-la. Desitgem que aquest interès augmenti i que les obres de Pahissa, Morera, Manén, Toldrà, Pedrell, Lamote de Grignon i tants altres compositors contemporanis seus puguin ser descobertes i posades a l'abast de tots els afeccionats a la bona música.

Moltes gràcies per l'atenció que ens ha dispensat.

+ + + + +

"El culte per la música és l'índex de la cultura d'un poble; la presència de les formes elevades de la música dóna la mesura del grau de civilització d'una comunitat humana"

Jaume Pahissa

A l'obra "Comentarios y Poemas Musicales" de D. Blanxart. (B-1947)

"El sistema musical del gran compositor que s'entregà gairebé únicament a compondre per a l'escena ha d'ésser objecte d'especial atenció. Richard Wagner fou el músic més gran del segle XIX. El desacord amb els formalismes tradicionals de l'òpera i la creença que la música dramàtica tenia que realitzar una funció social, junt amb les particulars facultats del seu geni extraordinari, el portaren a una regió de la sublimitat, on s'hi va quedar sol i sense continuadors"

Extracte de l'obra "Aprenda a oír Música" de Theodore M. Finney.

Traduïda per Jaume Pahissa. Libreria Hachette, Buenos Aires, 1946